

de beenderen van Hildegard van Bingen – een eigenzinnige mystica, filosoof en componiste uit de twaalfde eeuw – worden bewaard.

Om te voorkomen Gedda zijn plannen verhindert, doet Jan alsof hij dement wordt. Hij wil zijn overleden ouders bezoeken en bonst 's nachts op de deur van de burens. Als Gedda hem laat opnemen in een verpleeghuis, wil Jan per se naar Almelo. Daar is Anton, Jans oude studievriend, directeur. Jan biecht aan Anton de situatie op en vraagt zijn medewerking. Anton voelt zich besodemieterd en wil niets weten van Jans plannen; hij moet vertrekken.

Niet uit het veld te slaan, haalt Jan de urn van zijn schoonvader op bij het crematorium en gaat op weg. In Bad Bentheim aangekomen, vraagt hij zoon Peter en dochter Liesbeth daarheen te komen. Stomverbaasd geven zij aan die oproep gehoor. Door allerlei perikelen belanden ze op het politiebureau, waar ook Gedda is aangekomen. Daar vallen harde woorden en Gedda vertrekt ontzet. Onverstoorde zet Jan zijn pelgrimage voort. Hij bewijst dat hij zijn wil kan doorzetten. Zijn vrouw hoeft hem niet meer als een onvolwassen stumper te redden; hij redt zichzelf wel. Ook lijkt de liefdesrelatie stand te houden. Bij Hildegards botten steekt Jan voor Gedda een kaarsje op. Gedda staat dan bij het graf van haar vader, waarvan ze weet dat het leeg is. Op het moment dat de kaars aangaat, gebeurt er iets wonderlijks: Jan en Gedda stralen tegelijkertijd warmte, liefde en harmonie uit.

Herman Finkers, de voormalige Twentse cabaretier, speelt de hoofdrol. Hij bewerkte ook het Tsjechische script naar Twents model. Finkers stond jarenlang op de planken, maar dat bevredigde hem niet meer. Hij stopte met cabaret en niet lang daarna werd hij ernstig ziek. In tv-programma's vertelt hij wat het katholieke geloof voor hem betekent. Het gaat hem vooral om de ervaring van het mysterie, de verwondering, het wonder. Deze film probeert hier iets van door te laten klinken. Maar die diepgang is voor de kijker moeilijk invoelbaar. Wel blijft het een mooie film die de soms bizarre en kolderieke familierelaties indringend in beeld brengt. Thema's als vertrouwen, vrijheid, openheid en omgang met

waarheid bieden mooie aanknopingspunten voor een goed gesprek.

I. Brouwer was voorheen docente aan de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht. E-mail: ibrouwer@ziggo.nl.

Huib Buijssen, *De vijf talen van troost*
Unieboek/Het Spectrum, 2022
ISBN 978 90 0037802 9

Een van de mooiste gedeelten in *De vijf talen van troost* gaat over veerkracht en trauma. Het boek werd geschreven door de psycho-gerontoloog Huib Buijssen (1953) om mensen die met rouw en rouwenden te maken hebben, inzichten aan te reiken hoe optimaal te communiceren. Hij baseert zich daarbij op een model van de Amerikaanse psycholoog Gary Chapman die vijf verschillende 'talen' onderscheidt in de intermenselijke communicatie. Grondidee is dat het bewust afstemmen op elkaars voorkeurstaal of -talen die communicatie aanmerkelijk kan verbeteren. Buijssen bespreekt de talen overigens pas in het slothoofdstuk van zijn boek.

Buijssen, geboren in het Limburgse Hegelsom, meldt veel interessants en heeft een pragmatische insteek. Zo merkt hij op dat burgemeesters mensen wier huizen in een overstromingsgebied staan – zoals dat eind juli 2021 in zijn geboorteprovincie het geval was – niet het meest adequaat helpen door meteen professionele begeleiders in te vliegen. In een verliessituatie moeten getroffen mensen eerst handen-uit-de-mouwenhulp krijgen. En zodra de tijd wel geschikt is om in gesprek te gaan, dan zijn het soms juist ongeschijnlijk kleine elementen die deel uitmaken van een adequate gespreksvaardigheid. Zo legt Buijssen in zijn laatste hoofdstuk uit waarom het vertrouwde 'Hoe gaat het met u?' juist niet zo goed is. En waarom we bij een rouwende beter kunnen informeren naar hoe het nu gaat (of vandaag). Buijssens boek zit vol met zulke rake adviezen en zinnige overwegingen. Het geeft ook veel sprekende casussen en literatuurfragmenten. Voor de geestelijk verzorger een bron van herkenning en nieuwe inspiratie.

In zijn eerste hoofdstuk legt hij uit dat rouw en verliefdheid psychologisch veel overeenkomsten vertonen en die gedachte vormt een soort hulpparadigma dat in het hele boek terugkomt. Hierdoor brengt hij het begrijpen van rouw en goede rouwondersteuning dichterbij ons allemaal. De volgende twee hoofdstukken gaan uitgebreid in op onze moeite met goed reageren en op verliesverwerking. Het vijfde en voorlaatste (voor professionals bijzonder nuttige) hoofdstuk bespreekt feiten en mythen rond verliesverwerking. Daarin maakt Buijssen helder en degelijk beargumenteerd de kachel aan met het model van Elisabeth Kübler-Ross, die zelf geen onderzoek deed bij mensen na een verlies, maar bij mensen in de palliatieve fase – en dan ook nog bij slechts vier personen. Ook relateert Buijssen uitspraken van onder meer Irvin Yalom en Manu Keirse. Deze laatste suggereerde zijns inziens ten onrechte dat in vroeger tijden rouwenden beter af waren dan nu, dankzij rouwrituelen. Stof tot nadenken!

In het vierde hoofdstuk gaat het over menselijke veerkracht. De auteur nodigt ons uit om een (leerzaam) zelfonderzoekje te doen rond trauma en eigen veerkracht, om zo te ontdekken hoe sterk onze veerkracht is, die wij net als vele anderen wel degelijk bezitten. Bijna iedereen heeft schokkende dingen meegemaakt die na verloop van tijd door onze veerkracht achter de horizon van het dagelijks leven terechtgekomen zijn. Buijssen geeft hiervan eigen voorbeelden. Voor geestelijk verzorgers biedt dit waardevol inzicht. Ze kunnen ons helpen om in het werk bij de les te blijven. Over gepast communiceren met rouwenden zegt Buijssen eveneens veel waardevols. Wat wordt (ook) in rouwsituaties het meest gewaardeerd? Als wij luisteren en de rouwende mag vertellen en uitpraten. Terecht dat Buijssen dit uitlegt en benadrukt; de theorie kennen we allemaal, maar in de praktijk kan dat anders liggen.

In het genoemde slothoofdstuk gaat het eindelijk over die vijf talen van Chapman. Diens boek stond medio vorig jaar al 350 weken in de Amerikaanse bestsellerslijst van adviesboeken; het verscheen al in 1996 in een Nederlandse vertaling onder de titel *Liefdestalen*. Buijssen

herformuleerde Chapmans troosttaaltermen in de werkwoorden luisteren, er zijn voor de ander, iets geven, helpen en ten slotte lichamelijke aanraking. Dat verliefden elkaar iets geven, begrijpen we bijvoorbeeld meteen. Dit maakt invoelbaar dat iets een zinnige taal kan zijn in relatie tot rouwenden. Bij 'iets geven' kun je dan denken in de sfeer van voorwerpen, tijd of concrete steun.

Dit deel van het boek lijkt voor de geestelijk verzorger wat minder interessant: het betreft in directe zin minder ons eigen vak. Maar het geeft wel informatie waarmee we ook anderen van dienst kunnen zijn. Buijssen besteedt ten slotte ook aandacht aan de taal van de aanraking. Daarin geeft hij een mooie persoonlijke illustratie van het belang daarvan. Het is wat verbazend dat hij hierbij aan de lastigheid en beladenheid ervan nauwelijks woorden wijdt; ik vond weinig meer dan de opmerking: 'Bedenk wel dat niet iedereen gesteld is op aanraking.'

Desalniettemin is *De vijf talen van troost* een verrassend en boeiend boek dat zeer de moeite waard is, zeker ook voor geestelijk verzorgers.

Freek Boon, humanistisch geestelijk verzorger bij GGZ Delfland te Delft en bij GV Thuis (via ZEL) te Naaldwijk.
E-mail: f.boon@ggz-delfland.nl.